

Radu Găină hatrészes dokumentumfilmét készített Nae Ionescuról Profesorul și discipolii (A Professzor és követői) címmel. A filmet március 26. és április 30. között sugározta a TVR Cultural.

Nae Ionescu a huszadik század elejének minden bizonnyal legnagyobb román tanáregyénisége volt. Elképesztő karizmával és férfiúi vonzerővel rendelkezhetett, hiszen tanítványai között olyanokat találunk, mint a káprázatos '27-es nemzedék tagjai (Emil Cioran, Mircea Eliade, Constantin Noica), olyan emberek kerültek a hatása alá, mint Mihail Sebastian, társaságában pedig olyan hölgyeket látunk, mint Maruca Cantacuzino (később Enescu felesége), Jeni Acterian és Cella Delavrancea.

Nae Ionescu szókratészi típusú tanár volt, aki fergetegesen beszélt, remek causeur lehetett, írásban azonban kevés maradt fenn belőle, ez a kevés pedig vagy nem meggyőző, vagy arról győz meg, amiről Neagu Djuvara beszélt a legvilágosabban a filmben: a „Professzor”, ahogy a korban nevezték, túlságosan sűrűn váltogatta a meggyőződését ahhoz, hogy higgyünk neki, s végül azért csapódott a legionáriusokhoz és lett legfőbb ideológusuk, mert megérezte, ők fognak uralomra jutni.

Maga a film érdekes és bosszantó egyben. Érdekes, mert olyan személyiségek szólnak meg benne, akik ismerték Nae Ionescut, vagy akik a művével foglalkoznak behatóan, Paul Cernattól Sorin Lavric-ig és Virgil Ciomoș-tól Liviu Bordaș-ig. Bosszantó, mert olykor kifejezetten ostoba érvekkel akarják felmenteni: miért nem nézzük, kérdezi retorikusan Dan C. Mihăilescu, a fasizmust is úgy, mint a kommunizmust, a forrástól a torkolat felé, nem fordítva? De hát amikor az ember, mint Nae Ionescu, először ír egy könyvhöz (Mihail Sebastian Kétezer éve című regényéhez), és abban teológiai és filozófiai érvekkel egyaránt azt próbálja bizonyítani, hogy a zsidók bűnösök, mert megölték Krisztust, akkor nem a forrásnál vagyunk? A legionáriusok már megjelentek, de Nae Ionescut nem kötelezi semmi, hogy ilyeneket vessen papírra! Nem egy izgága fiatalember volt (1940-ben halt meg, ötvenévesen), hanem egy érett professzor, aki bizonyára élvezte szellemi és nem is csak szellemi hatalmát.

Érdekes a film aztán azért is, mert részletek hangzanak el korabeli naplókából (Maruca Cantacuzino-Enescu, Jeni Acterian és Mihail Sebastian naplójából), amelyek jól érzékeltetik a kort. És bosszantó, mert színészek jelenítik meg a szereplőket (a hölgyeket, Nae Ionescut, Eliadét, Sebastiant és a többieket), akik súlyos ábrázattal járnak-kelenek, kezet fognak, sétálnak és beszélgetnek a korhű jelmezekben, és mint ilyenkor lenni szokott, egy panoptikumot elevenítenek fel. A szavak révén lüktető valóság képződik meg, amely nyomban szertefoszlik, amint megjelenik a Nae Ionescut játszó színész, olyan filozofikus és életbevágó arccal, amilyent az igazi bizonyára magára öltött ugyan, de nem minden pillanatban.

Április másodikán kifogok egy interjút Filip Floriannal, az új nemzedék egyik legsikeresebb írójával, a Kisujjak és A király napjai szerzőjével, akinek regényeit Karácsonyi Zsolt fordította magyarra. Néhány hónappal ezelőtt láttam Daniel Cristea-Enache műsorában, ott jóval felszabadultabbnak tűnt, talán azért, mert többször került szóba a magánemberi énye: hová szokott kirándulni, hogyan tesz be egy ablakot, miért röhög rajta ilyenkor a családja stb. Most azonban „a-sikeres-és-már-nem-is-annyira-fiatal” író kérdezték, aki újságíróként kezdte, és ettől valahogy megkomolyodott: az ICR-n (Román Kulturális Intézet) kívül mindenre panaszkodott, kijelentette, a Wikileaks leleplezések előtt is tudtuk, milyen borzalmas országban élünk... Eszem ágában sincs a kormány esztelen fizetéslevonásait mentegetni, sem elérni bárkinek is, hogyan láthatja a világot, csak megdöbbenem, milyen sötét hangulatban válaszol Florian a kérdésekre.

A gandul.info.ro-n Cristian Tudor Popescu jegyzete: Marele Premiu – Chifla de Aur (A Nagydíj – az Arany zsömlé). Nem mondhatnám, hogy kedvelem ezt az úriembert. Kétségtelen okossága legalább annyira kétségtelen nacionalizmussal ötvöződik, amellyel folyamatosan feszült és gyomorbajos – teljes mértékben megérdemelte az „Inkvizítor” csúfnevet. Most mégis igazat kell adnom neki: a Morgen „minden idők román filmművészetének egyik legjobb alkotása”, nem utolsósorban a színészek, Hatházi András és Yimaz Yalcin alakítása miatt. Hogy a Gopo Gálán látványosan mellőzték, az számomra semmi mást nem bizonyít, csak azt, hogy mint minden területen és nemcsak Romániában, a „brancs” erősebb, mint a kívüle jött érték marketingje. Így hát én is kiosztanám az Arany zsömlét azoknak, akik „a gyakori szünetekben” tömték a bendőjüket, ahelyett, hogy gondolkodtak volna.

Kategória: Szemle

Denumire autor: Demény Péter

Látó Szépirodalmi Folyóirat